

Ο Μένης
Κουμανταρέας

ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΑΤΙΑ

Ο «Ωραίος Λοχαγός» στην εποχή της queer θεωρίας

ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ ΚΟΥΖΕΛΗ

«Ο Λοχαγός μου. Ο Ωραίος Λοχαγός». Το πώς ακριβώς προκύπτει αυτό το κτητικό «μου» του δικαστή του Συμβουλίου της Επικρατείας για τον λοχαγό που προσφεύγει εκεί για να προσβάλει τη στασιμότητά του είναι, για τον απλό άνθρωπο, ακατανόητο. Ωστόσο, τον συνδέει μαζί του μια από αυτές τις σχέσεις που χαρακτηρίζουν ολόκληρη τη ζωή. Αυτήν αφηγείται ο δικαστής, σε έναν άλλο λοχαγό, χρόνια αργότερα στο μυθιστόρημα του Μένη Κουμανταρέα *Ο Ωραίος Λοχαγός* (εκδ. Πατάκη, 2018). Οι δυο τους πρωτοσυναντιούνται το φθινόπωρο του 1959 και βλέπονται, σχετικά με την υπόθεση του Λοχαγού, ως το 1968. Είναι χρόνια έντονης αναταραχής στον στρατό, στην πολιτική, στην κοινωνία: νίκη της ΕΔΑ στις εκλογές του 1958, φόβοι για εξάπλωση του κομμουνισμού στον στρατό, δράση του ΙΔΕΑ, ο ανένδοτος αγώνας του 1961, οι φοιτητές που φωνάζουν στους δρόμους το σύνθημα «1-1-4», ο ΑΣΠΙΔΑ και τα Ιουλιανά του 1965, η δικτατορία του 1967. Όταν πρωτοκυκλοφορεί το μυθιστόρημα από τον Κέδρο το 1982, αρκετοί από τους κριτικούς της εποχής σ' αυτό το πολιτικό σκηνικό του βιβλίου επιλέγουν να εστιάσουν. «Ο σεβασμός της νομιμότητας από τον στρατό είναι το θέμα του βιβλίου» αποφαινεται ο Νίκος Κάσδαγλης. Για βιβλίο που μπορεί «να ενταχθεί στην κατηγορία "πολιτική

πεζογραφία"» κάνει λόγο ο Τάκης Μενδράκος. Κι ας δηλώνει ο Κουμανταρέας: «Δεν είμαι αυτό που ονομάζουν πολιτικός συγγραφέας. Με ενδιαφέρουν οι ιδιωτικές ιστορίες». Θέμα του βιβλίου όμως είναι αυτή η ιδιωτική ιστορία. Κι ας θυμίζει ο Ωραίος Λοχαγός καφκικό ήρωα απέναντι σε μια αδυσώπητη στρατιωτική εξουσία και μια δικαστική γραφειοκρατία. Πρόκειται για ιστορία μιας ανομολόγητης ομοερωτικής επιθυμίας. Ο νέος, ένας Αδωνις, είναι ένας τραυματισμένος «Κούρος με χείλη που ζητούν έναν ασπασμό πατέρα, φίλου ή ερωμένου». Ο δικαστής σαγνενύεται και τρομάζει μαζί. Υπάρχει εδώ ένας «βουβός ερωτισμός», έγραφε τότε ο Σπύρος Τσακνιάς, μια ομοφυλοφιλία που «δεν ξεσπάει», κατά τον Τάκη Θεοδωρόπουλο.

Στη σημερινή του ανάγνωση, το μυθιστόρημα δεν προβληματίζει αν είναι πολιτικό ή ερωτικό. Μετά την queer θεωρία – πολύ χρήσιμη όταν δεν προσέρχεται με ακτιβιστικά λάβαρα στην ερμηνεία της λογοτεχνίας –, το ενδιαφέρον μετατοπίζεται από το τι στο πώς. Στα πέπλα που σπκώνονται και ξαναπέφτουν βαριά, στη μεταχείριση μιας αναγνωρίσιμα καθαφικής ατμόσφαιρας, μοτίβων και λέξεων, συνδηλωτικών του ομοερωτικού συναισθήματος που δεν κατονομάζει ο δικαστής. Ο συγγραφέας μοιάζει σαν να μεταφράζει Καβάφη, έγραφε τότε ο Μ. Γ. Μερακλής. Ο γέρος δικαστής που αφηγείται αναδρομικά την ιστορία μέσα σε ένα σπίτι όπου όλα έμοιαζαν αφόρητα παλιωμένα και ο Ωραίος Λοχαγός που τον επισκέπτεται στα όνειρα και στις αναμνήσεις του σαν «κάτοχος ενός μυστικού που με αφορούσε», σαν να τον επιπλήττει «για κάτι για το οποίο, ενώ εγώ στο βάθος γνώριζα, ωστόσο αρνιόμουν να το πιστέψω». Αυτή η έκφραση μιας ομοφυλοφιλικής ταυτότητας μέσα από διαδοχικά επίπεδα συγκάλυψης και αποκάλυψης, μέσα από την απροσδιοριστία και την αμφισβησία, κάνει αυτό το μυθιστόρημα αναγνωστικά φρέσκο και ερμηνευτικά ενδιαφέρον σήμερα.

Περί ελληνικού αλφαβήτου

Με αφορμή την κριτική της Λαμπρινής Κουζέλη που δημοσιεύτηκε στο φύλλο της Κυριακής 17.2.2019 για το βιβλίο του Γεωργίου Μπαμπινιώτη *Το ελληνικό αλφάβητο. Αλφάβητο, γραφή, ορθογραφία* (Κέντρο Λεξικολογίας, 2018), για την αποφυγή ενδεχόμενης παρερμηνείας της ο συγγραφέας υπογραμμίζει την κύρια θέση του, η οποία περιέχεται στο εξής απόσπασμα: «Το ιδιαίτερο με τους Έλληνες είναι ότι τόλμησαν να υιοθετήσουν έναν ξένο στην προέλευσή του τύπο αλφαβήτου, το συμφωνογραφικό φοινικικό αλφάβητο, με μία καίρια διαφορά: δεν αναμόρφωσαν απλώς, αλλά ανέτρεψαν τον χαρακτήρα του αλφαβήτου-πηγής και το μετέτρεψαν σε νέο τύπο αλφαβήτου, καθαρώς φωνολογικού, το οποίο στηριζόταν πλέον κυρίως στα φωνήεντα».

